

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Boekbespreking van: Democratic Political Theory

Rosenthal, U.

Citation

Rosenthal, U. (1982). Boekbespreking van: Democratic Political Theory. *Acta Politica*, 17: 1982(1), 141-143.

Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3452301>

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3452301>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

waarbij overigens moet worden aangetekend dat Tomuschat zijn analyse heel wat degelijker onderbouwt dan het Franse parlamentslid Cot, die duidelijk nog wat oud zeer te verwerken had, toen hij zijn bijdrage schreef.

Wat overblijft, bij het ontbreken van een gezamenlijk raamwerk, zijn individuele bijdragen waarvan sommige zeer lezenswaardig zijn. De beste zijn de bovengenoemde over West-Duitsland van Tomuschat, die van Weiss Fagen over de Verenigde Staten en die van Weiler over het Europese Parlement en de externe betrekkingen van de EEG. Tomuschat taxeert zeer hoog de mogelijkheden van de Bundestag, niet alleen om achteraf het beleid te beoordelen, maar ook om actief deel te nemen aan de totstandkoming van de fundamentele oriëntaties in de buitenlandse politiek. Men moet zich overigens in dit verband wel afvragen of hij zich hierbij niet, net als de meeste andere auteurs in dit boek, te veel laat leiden door formeel-juridische overwegingen en te weinig oog heeft voor de politieke aspecten. Hij merkt bijvoorbeeld op dat de vraag of bepaalde voorbehouden die de regering wil maken ten aanzien van internationale verdragen ter goedkeuring aan het parlement dienen te worden voorgelegd. Juridisch bestaat daar geen eenstemmigheid over; er kan echter weinig twijfel over bestaan dat een dergelijk voorbehoud politiek uitermate relevant moet worden geacht. In de praktijk blijkt dit overigens tot nu toe niet tot problemen te hebben geleid. Een belangrijk tekort aan de parlementaire controle op het buitenlandse beleid acht Tomuschat het gebrek aan openbaarheid. Hij meent dat de Bundestag zelf wel goed op de hoogte wordt gehouden van belangrijke ontwikkelingen op buitenlands gebied, maar dat het publiek te weinig op de hoogte is. Er lijkt ook op dit gebied de laatste tijd van enige verandering sprake te zijn in West-Duitsland, nu ook daar vitale onderdelen van het buitenlands beleid – de kwestie van de stationering van de kernwapens – tot grote en emotionele publieke debatten hebben geleid.

Uiterst boeiend is de bijdrage van Patricia Weiss Fagen over de rol van het Amerikaanse Congres in de totstandkoming van President Carters mensenrechtenbeleid. Zij besteedt uitvoerig aandacht aan de vele problemen die zich daarbij voordeden en de dilemma's die niet werden opgelost. Genoemd worden o.a. de afweging van het streven naar ontspanning tussen Oost en West enerzijds en het aan de orde stellen van de schendingen van mensenrechten in de Sowjet-Unie anderzijds, de afweging van het geven van ontwikkelingshulp aan landen met een dictatoriaal regime die mensenrechten schenden en de institutionele voorzieningen die werden geschapen, om althans te proberen te komen tot een enigermate geïntegreerd beleid. Dat laatste lukte slecht of in het geheel niet. Interessant is in dit verband ook de aandacht die deze auteur besteedt aan de coalities van 'liberals' die vonden dat de regering-Carter niet ver genoeg ging in haar mensenrechtenbeleid en conservatieven die vonden dat ze veel te ver ging (behalve dan natuurlijk als er sprake was van kritiek op de Sowjet-Unie):

'Indeed, even the proponents of the human rights legislation expressed some discomfort at such allies as John Rousselot (R-North Carolina) formerly associated with the John Birch Society; Jesse Helms (R-California); and Strom Thurmond (R-South Carolina), all staunch conservatives'. (p. 134, n. 13).

Wat naar voren komt uit deze voortreffelijke bijdrage is een grote hoeveelheid goede bedoelingen (bij de regering-Carter) die echter verzandden in verwarring en onopgeloste dilemma's.

Het stuk van Joseph Weiler bevat interessante informatie over de mogelijkheden van het Europese Parlement, om een greep te krijgen op de externe betrekkingen van de Gemeenschap. Hij is zich goed bewust van de beperkingen waaraan in het algemeen het optreden van het Europese Parlement onderworpen is. Hij pleit voor een versterking van de personele staf van de betrokken commissies en meent dat ook een vergroting van de bevoegdheden van het Parlement op het gebied van de sluiting van verdragen met derde landen gewenst zou zijn; dat zou echter een wijziging van het Verdrag van Rome betekenen. Het stuk is, evenals de andere stukken over Europese politiek enigszins achterhaald, omdat nog geen rekening kon worden gehouden met nieuwe ontwikkelingen ten gevolge van het direct verkozen zijn van het Europese Parlement.

Het tijdgebundene van de meeste bijdragen aan dit boek is trouwens opvallend. Zo behandelt Cot een door de Franse socialisten ingediend amendement op de grondwet dat de rol van het parlement bij de goedkeuring van verdragen aanzienlijk zou versterken:

'We have no reason to believe that the government will favour this text. So only one hope remains: that of changing the majority'. (p. 24).

Inmiddels (juni 1981) is die meerderheid inderdaad veranderd. Het zal interessant zijn te zien of de nieuwe Franse regering positiever tegenover het voorstel zal staan dan de vorige.

P. R. Baehr

J. R. Pennock, *Democratic Political Theory*, Princeton, N.J. (Princeton University Press), 1979, 573 blz., pb. \$ 6.95.

Het zal niet gaan behoren tot de grote werken van de moderne politicologie – J. R. Pennocks 'Democratic Political Theory'. En toch is Pennock een van de weinige politicologen van wie men had mogen verwachten dat hij in staat zou zijn te voldoen aan de opdracht een standaardwerk over democratische politieke theorie te schrijven. Hoewel het boek als encyclopedische studie tot op zekere hoogte toereikend is, mist het de systematiek en de consistentie, die noodzakelijk zijn om het als standaardwerk aan te merken. Degenen, die geneigd zijn Pennock te verdedigen onder verwijzing naar de door hemzelf gestipuleerde spanningen binnen het democratiebegrip, maken zich schuldig aan kennistheoretische alchemie. Want ook over een onderwerp, dat noopt tot uiteenzettingen over spanningen en contradicties, is een systematische, consistente studie te schrijven. Ware het niet dat Pennock in een aantal hoofdstukken gelukkigerwijs put uit zijn eerdere politiek-theoretische oeuvre (bijvoorbeeld in hoofdstukken over responsiviteit en verantwoordelijkheid en over vertegenwoordiging), dan zou men de lezer in plaats van de ruim 500 bladzijden van harte veel beknopter studies, zoals J. Lively's 'Democracy' (Oxford: Basil Blackwell 1975, 154 blz.) kunnen aanbevelen.

Dit zij gezegd opdat men zich niet laat misleiden door verwachtingen die de naam van de auteur en de titel van het boek zouden kunnen wekken. Wij behoeven ons vervolgens ook niet meer uit te putten in kritiek op de te lange excursies, waarin

Pennock zijn belezendheid toont, en op het feit dat hij de ene keer voor net beginnende studenten en de andere keer voor experts lijkt te schrijven. En wij stippen dan ook slechts aan dat Pennock meer thuis blijkt te zijn in dat bepaalde soort van (politiek-)theoretische argumentatie ('the youth who, after deliberating, decides to resist the impulse to experiment with heroin, for example, is almost surely contributing to his freedom in the long run', p. 30; Q.E.D.) dan in het omgaan met empirische gegevens.

Pennocks 'Democratic Political Theory' is niet een studie van de theorie van de democratie. Want zoals hij zelf opmerkt, ontbreekt het aan 'any single body of coherent theory' dat als zodanig zou kunnen worden aangemerkt (p. xiii). Waar het dan ook om gaat, is het analyseren van en het duiden van de verbanden tussen theorieën van de democratie. In de inleiding geeft Pennock een belangrijke beschouwing over het typeren van de verscheidenheid van theorieën van de democratie. Belangwekkend, zij het niet geheel overtuigend, is vooral het onderscheid tussen 'justificatory' en 'operational' theorieën van de democratie. Volgens Pennock is het in dit bestek verre te verkiezen boven het bekende onderscheid tussen normatieve en empirische theorieën. Het begrip 'normatieve theorie' is er immers niet duidelijker op geworden, sinds ook 'als - dan' redeneringen, die bijvoorbeeld bepaalde postulaten over de menselijke aard tot uitgangspunt nemen, 'normatief' worden genoemd. En wanneer 'empirische theorieën' blijken te variëren van abstracte benaderingen zonder empirische vulling tot kwantitatief getoetste empirische hypothesen, is het beter de eerste groep niet als empirische theorie te betitelen. Wel gaat het in alle gevallen om studies, die zich richten op de feitelijke werking van het regime. Pennock raakt hiermee overigens al die vragen, die zich voordoen bij het wagen van de sprong van de politieke filosofie naar de empirie en die, getuige sommige bijdragen aan P. B. Lehning en M. van Schendelen (red.), *Actualiteit van de politieke filosofie*, (Amsterdam (Intermediair), 1981), niet gemakkelijk te beantwoorden zijn.

In het eerste hoofdstuk bespreekt Pennock de term en het begrip democratie. Aan de orde komen het substantiële en procedurele democratiebegrip. Vervolgens zijn er hoofdstukken over de spanning tussen vrijheid en gelijkheid en die tussen individualisme en collectivisme. Beide analyses voeren terug naar de substantiële definitie van democratie als 'government by the people, where liberty, equality, and fraternity are secured to the greatest possible degree and in which human capacities are developed to the utmost, by means including free and full discussion of common problems and interests' (p. 6). Men moet soms wel moeite doen om de lijn naar het thema van dit boek vast te houden. De discussie van de verschillende begrippen en hun spanningsverhouding is encyclopedisch nuttig, maar wordt niet verbonden met specifieke vragen betreffende de werking van democratische stelsels. Toepassingen van conceptuele beschouwingen over gelijkheid versus/en vrijheid, zoals die van Rokeach in zijn analyse van vier waardenstelsels, blijven achterwege (M. Rokeach, *The Nature of Human Values*, New York (Free Press), 1973). Pas in de afrondende paragrafen legt Pennock de verbanden, die men graag in de bladzijden daarvoor had aangetroffen. Zeker de slotbladzijden van hoofdstuk 3 zijn lezenswaardig: 'Historically, collectivism has generally been associated with conservative doctrines. Yet today most revolutionaries and also more moderate critics of the status quo adhere to a collectivist philosophy and violently attack individualism' (p. 117).

Hoofdstuk 4 bevat een beschouwing over rechtvaardigingen van democratische politiek ('justificatory democratic theory'); hoofdstuk 5 betreft typen operationele democratische theorieën. Ook hier is Pennock op zijn best, wanneer hij een poging

waagt orde te scheppen in de warwinkel van theorieën, die zich richten op de machtsverdeling in politieke systemen. Men kan bijvoorbeeld niet genoeg geattendeerd worden op het onderscheid *binnen* elitistische en pluralistische theorieën tussen descriptieve en prescriptieve analyses (p. 162). Tevens verdient de waardevolle typologie van motivationele democratische theorieën, met inbegrip van zowel 'positieve' politieke theorieën als politieke filosofieën, vermelding (p. 269).

De overige hoofdstukken - vanaf blz. 206 - behandelen 'a series of problems common to the operation of democratic situations' (p. 205). Deze formulering suggereert dat hier de in het begin van deze bespreking genoemde problemen van systematiek en consistentie des te duidelijker moeten zijn. Hoofdstuk 6 gaat over de voorwaarden voor de totstandkoming en het voortbestaan van democratieën; maar in de inleiding vermeldt Pennock dat die materie niet aan de orde zal komen (p. xviii). De hoofdstukken 7 en 8 (responsibiliteit en representatie) bieden geen nieuws voor wie de NOMOS-bundels hierover kent; het is wel praktisch dat zo die moeilijk verkrijgbare lectuur beschikbaar komt. De laatste hoofdstukken hebben betrekking op besluitvormingstheorieën en hun toepassingen, op participatie en op leiderschap. Zoals eerder gezegd, blijft de studie hier toch goeddeels steken in discussies met collegae-politicologen. Het empirische materiaal is sterk casuïstisch. Er ontbreekt bovendien - voor een encyclopedisch werk te betreuren - elke verwijzing naar de discussie over de pacificatiedemocratie ('consociational democracy').

Zo komt men tot de conclusie dat Pennock op zijn sterkst is in zijn beschouwingen over de wetenschappelijke analyse van democratie en over 'justificatory theories', maar dat hij op weg van 'justificatory theories' naar kwantitatief-empirische theorieën (binnen zijn categorie van operationele theorieën) halverwege is blijven staan. Aldus is 'Democratic Political Theory' noch een studie van de democratische theorie (hetgeen Pennock zelf beaamt) noch een evenwichtige studie van de verschillende theorieën op het bovengenoemde continuüm (hetgeen Pennock wel pretendeert). Ik wacht met grote spanning op Robert Dahls 'Democratic Political Theory'. Zijn Preface is er nu vijftienvintig jaar.

U. Rosenthal

V. R. Metha, *Beyond Marxism - Towards an Alternative Perspective*, New Delhi (Manohar), 1978, VIII + 147 pp.

Binnen de politicologiebeoefening in de zgn. Derde Wereld neemt India een vooraanstaande plaats in, zowel kwantitatief als kwalitatief. Op mondiaal niveau bevinden de Indiase politicologen zich met hun weliswaar gepolitiseerde maar tegelijkertijd gevarieerde vakbeoefening, in een tussenpositie tussen enerzijds de westerse vakbeoefenaren en anderzijds de politicologen uit het oostblok.

Mehta, behorend tot de postkoloniale generatie, opgeleid in India (Delhi) en Engeland (Cambridge), vormt met dit boek een interessant specimen van de Indiase politicologie. Hij tracht een maatschappijvisie te ontwikkelen, die verder komt dan zowel het liberalisme als het marxisme en die een eigen Indisch perspectief biedt. In het laatste is hij, naar de mening van deze recensent, duidelijk beter geslaagd dan in het eerste.